

ნიკო ვისტოსანიშვილი.

ნიკოს შემოქმედების ღირებულებაზე საშუალო აზრით დარჩენა შეუძლებელია, ან უნდა მიიღო როგორც ჩვეულებრივი მღებავი აბრების და სამიკიტნოს კედლების, — ან დაინახო მასში დიდი ოსტატი მხატვრობის, და ახალ მიღწევების აღმომჩენი. მე, ფიროსმანში ვხედავ დიდ ოსტატს. ის არ არის პრიმიტივისტი და მარტო ერთი კუთხის (ამ შემთხვევაში კახეთის) გადმომცემი.

ფიროსმანის შემოქმედება უფრო პანტეისტურია და მეტაფიზიკას მოკლებული. მის სურათებს ემჩნევა წინასწარ განუძრახავათ სოციალური მიღება საგნებთან; ხატეის საკუთარი მეთოდით მოგვაგონებს საფრანგეთის რევოლუციონურ ასტატებს (1910 წ. — 1917-მდე) და მისი შემოქმედების ტეხნიკა, განსაკუთრებით საგნების ორკესტროვკის დროს — რამოდენიმედ არის კინოტექნიკის განვითარების ერთ-ერთი პრობლემა.

„ნიკო-ჯან ჩემი ხათრისთვის ერთი კურდლელიც მიახატე აი აქ, კარგი იქნება“ ურჩევს მიკიტანი. ნიკომ იცის რომ, კურდლელი არ არის საჭირო ამ სურათისათვის, ზედმეტია, უკურდლლოთაც შეუძლია ამ აბრას სარდაფუში ჩატყუებული მუშტარი გაართოს და მან ძალზე მარილიან ყაურმის რაც შეიძლება მეტი ღვინო დაასხას დასანელებლათ, მაგრამ ეს არის სურვილი ფულზე მაღაგანისნილი მიკიტანის და იმ ხალხის, რომელიც ხელოვნებაზე მაშინ ფიქრობს როცა ღვინოს დალევს და სურათს შეხედავს. კურდლელი აქ უთუთ საჭიროა. ეკონომიკა ფანტაზიის, გარდა ამისა ეს არის „ხმა ერის“, რომელიც მიკიტანს, ნიკოს და სარდაფს აცოცხლებს და აცხოვებს.

კინო-რეჟისორმაც იცის რომ მხატვრული სურათის დადგმისავის არ არის დიდათ საჭირო, რომელიმე გმირმა ჩაიცვას ბუზმეტები ჩოხა-ახალუბი, მოსირმული მესტები, გაიკეთოს გაწკეპილი ულვაშები და ისწავლოს ხანჯალზე ხელის დადება. ისედაც შეიძლება „მთავარის“ ასახვა, მაგრამ რეჟისორი ვალდებულია იფიქროს მაყურებელზე „ხმა ერის“ (ამ შემთხვევაში უფრო განსაზოგადოებულის) მოითხოვს ასეთ რეკვიზიტს. თუ ასეთ მოთხოვნას ანგარიშს არ გაუწევს: ჯიუტობით პროფესიას დაკარგავს, ფილმის დალუპავს და „მხატვრულ ესტეტიკას“ დაამახინჯებს. ეს არის სისამდვილე.

და ნიკოს სინამდვილის მიღმა ერთხელაც არ გადაუხედავს.

მრავალი მხატვარი სინამდვილის სწორი გადმოცემისათვის თვალებს იძრმავდა და კუჭის იქლექებს. სურვილი მაინც არ უსრულდებათ. ნამდვილ ხელოვნისათვის — კი შემოქმედებით ნიში ბევრჯელ „პორტსულად“ გადაქცევა ხოლმე. ამ დროს ჭირვულობს და სცდილობს მოკილობის მოწოდელი შემოქმედებით ეტერგა. ზოგჯერ გაეცემდის მიღის. აქ აშანავდება თუ რმძლე შემძლდებით შესაძლებლობას იტევს ტალანტი. ნიკოც ასეთ შემოქმედებს ეკუთხნის. მნი სცადა გაცეოდა „პორტ-სულს“, მაგრამ სადაც წავიდა ორ გაცევა: ვერც რაზის გზაზე მესირეობამ უშველა და ვერც რაზით ვაქრობა ბაზარზე. საბოლოოთ ისევ თავის თვალებს მეტობა გამოიყენება მოვალეობას ენედედათ პოეზიაშიც. მოიგონეთ პოეტი ბაზარშივით. ყაზბეგაც სცადა ამნარი „გაქცევა“. ერთ დროს პეტერბურგის მთავარმა პერსონამ სადღაც მთაულეოს სოფელთან, — აჩხოტში, გამოაქრა აბრა: „Торговля Алек. Казбека здесь продается водка и вино“.

ფიროსანი საქართველოს სიგრძე სიგანეში მიმოდიოდა ყოველ მხრიან სურათებას იცალებოთ კრონულ მიწაზე. ეს იყო ხოყიერი მიწის სარჩევლი მხეცებ გადმობრუნებული. აქ არის რასი-ული რაციონების ფორმით და ფერგბით.

ნიკოს სურათებს რომ უყრებებთ გრძელობთ მოლიან საქართველოს. ერთნიარად გაცოცხლებულია და მთავარ-ასახული კახელი თავადი და გლეხი. სახელი მეღვინი, ყანწი და ტიკა, სვირელი ინტელიგენტი, ჩოხათ გამოწევული, გახატევად მომზადებულ იქტელი, მამალი და ცხენი, წყნეტელი მენაბზირუ, რაჭველი მეკურტნე, ზამბაცი აძმინი, უზოგძინებულ მეტაზოვე, ორთაჭალის ბოზი, მაღალკანი კოლონიდან, აღდგომის ბატყანი, ართან და ყარაჩოლება, ლაქია და ფრაი. მისიერი კახეთის სისოიერე არის მასალა, საქართველოს თემები. თვალ გადგმულია „შავი ზღვიდან ადარბეიჯანის საზღვრამდე. დიდი ოსტატი ხედის, ფუნჯის ერთი მისმით სტრის გეომეტრიზაციის პრინციპის. ეს არის განსაკუთრებული თვისება ტალანტის, ამიტომ ფიროსანიშვილ უპირვევებს არის მხატვარი, შემდეგ ქართველი. სხვაგან და სხვა თემით ისეთთვის ძლიერი დარჩებოდა. ამის საბუთია მისი პორტრეტები და ცხოველების სურათები. ნიკო საგანს იქნებს სწორედ ის „მომენტში“, როცა ის (საგანი) ყოველ მიმენტშე უფრო ამჟაროვებს თავის თავს. ცხადია, მარტო ქართველი ადამიანი კი არ დაიჭირის მომენტში როცა ის „კველაზე უფრო ქართველაზე უფრო ადამიანი, როცა ის არ ჰავას არც რუსს, არც სპარსელს, არც სხვა მეზობელს, რომელსაც მრავალ სუფრნების განძლობაში მასწევ გავლენა მოუხდინა“ — ნუ თუ სკოივე მომენტში არ არის დაჭრილი: „მაღანების ქეიფი“ „დაოფი“ „თავადი და ბარიატინსკი“ „შავილი“ „ბითლი“ „გოგო და ბატები“. „აქლე-ში და მისი ტატრინი“. და თითქმის კველა საგნები? აქედან უნდა მისი ტალანტი „ქართველობაზე“ უფრო მაღლა დგას. პატ-როტულ ხედიდან საქრთვილო მხატვრულ მიღწევებში გადადის.

ზოგიერთი უცნობი, ქართული ქულტურის და საქართველოს ცოცხავის ისრის არის ფიროსანის შემოქმედებით ნიში გადმომცემისა საქართველოს ცხოვრების (ისტორიული და ეტნოგრაფული) და აშბობს: „Лучше и иначе нельзя передать жизнь до революционной Грузии, охватить ее в таком (?) попыте и силе“ ეს არ არის მართლი ამის საოქმელი და ქართველი ცხოვრები ამ ქმარის საპირო უფრო დაკეირვებით უსწივა მდგრამარების. რომ ასეთი აზრის არ იყო ფიროსანის ხელი.

ფიროსანი მოხვერტილის მიკიცებული, სარდაცვებში, ღილაკებისათვის ბატქებთან, ორთაჭალის ბოზებთან, თვალის გამუდმებულ ქიფთისას განიცილება — განიცილება და ხიტება. როცა ისე შეეხდავთ თითქოს „ერთი კიქი არაგასათვის“ კედლის მომხატვეს ცხადია „გაგრებულ“ ხელოვნებთან გვაქეს საქმე. ეს ისე და სტანდარტია არ შეიძლება. მასტებით ამ ხედა იყოს ან ხედვა დაზინებული — კეტნდეს კეც რომ სოქეს ფიროსანის ხელიქნის იყოს „პრიმიტივისტი“ ისიც „დიდი“, ან და „ბარბაროსის ბავშვის ქალწულური სულით“ (სიმართლე უნდა ვთქა უკანასკნელი გამოთქმა ან მესმის). პრიმიტივის კულტურის ხატავა არ წიმნებს მხატვარის პრიმიტივისტის. საქმე იძინება თუ როგორ ხმარობს მხატვარი მასალას, სალებავებს და ხაზებს. როგორც ისე შეეხდავთ ფიროსანის — სურა-აუგი პრიმიტივისტის კორიტონისა და კუნიონის. უნდა იყო მხატვარი და ხალებავებით თავ დასდგომილო ან შინინი (ან მეტი) მუშამბას, მხოლოდ მაშინ შეიძლება გაგება, რომ პრიმიტიული მასტებული ხორამლი ძიება, და ძიებას შედეგი საგნის ცოცხლად გადმოცემისათვის სულ სხვა და სხვა მოკლებაა. ნაბატს პრიმიტიული დაგრემეცვა 3. განხრას გაუბრალებულ ნახატს.

ბატების ნახატი მოკლებულია. საგნის ცოცხლად და თავის დაუნიკო მხატვრის ნახატი მოიხოეს სუნდილ წირწერას: „ეს ლო-განხრა გამიზნულად. ასეთ შემთხვევაში შემომქმედი მოწყვეტილია პირველ ყოფილ სისხადეს. ასეთ მხატვრებში საკუთაროს პრიმიტივისტიდან გამოჩენილი ლარიონოვი (პირველი პერიოდი) საგრატ. „შეხედეთ მის სურათებს უთურებელ და გაფეინგრად, სიყალტე ეტუნბა, როგორც ფერწებში ატრეტებულ ფორმაში. ამ შემთხვევაში ბავშების სურათები უფრო დაბაჯერებულია. რომ შედარებაც არ შეძლება პრიმიტივისტის ფიროსანის სურათებს არ მოაღება.

ცორჩამალი ძიება მხატვრობაში უცნობია მხოლოდ იმას, ვის ნიკისაც გმრდვის ფილოსოფიური შერეტა. ფიროსანი-კი იყო ერთი

„უკულტურო“ ონაც პიოტრი. ზედმეტა მის ფორმალ ძებაზე ლაპარაკი. ცირკოსმანის სურათები არის ძების შეღები საგნის ცოცხლად გადმოცემისათვის. თუ როგორის,—ამისათვის გადაჭრელო ძების ქვეყანას სფრანგეთს.

ცირკოსმანის სურათებზე ამბობენ: „დიდის კომპოზიციით არის გაბარეული“ „ირგვის... უმასტრესი სიცხველით შეკუნთული ცხ- ელ ასებათ“ „ფირკოსმანის სატიურ მორტები... არ ჩიმულებარდება არც ერთ სატიურ მორტს სეზონსას“ ან კილე „ვსე“ (ფორმობრინის სურათზე ლაპარაკი) იმპონირება დостижения мастеров Дерена и Маттина „ცხადია ასეთი ზოგადი თქმა ფირმობრინზე არა- ერთს ამბობს ასებებითად. რას ნიშნავს „დიდის“ „უმასტრესი სი- ცხველით შეკუნთვილი“, რატომ არ ჩიმულებარდება „სეზანს“ რათ ვაგონებს დერენს ან შატილს.

კრიტიკოსები კრიტიკულად სდუმან.

ფირმოსმანის საღებავები მოითხოვენ სპეციალურ უსტიცებების
და შესამების ანალიზს, ამასთავის სკრინის აღმართვის გაღრევას, და-
რღვევის რომელიც არ არსებობს. ერთის თქმა შეიძლება გადატრია-
რა მდგრადი უფრო კავიკირდეთ ქართულ ზენების დღის სხვადასხვა-
დროს იმდებოთ ღირებული მეჩვენება ფირმოსმანის უკრები. იქ დად-
უბრალობასთან ერთად უნდა იყოს დოდი სინადევილე.

სსკნებული მდგრამარეობის საცეკვებო გამომსახველია „ქეი-ფი რთველში“. გალალებული თავადობა წურინით ეკრანის გა-მოწყობილ შზარეულ ლაქით, — ქილობერ გაშროებას სუტგაზე სეჭენერ და ღვინოს რომელიც გლეხის აფლით არს მიწიდიდ მარტინილი. ქერი ეცნტრი, მარჯვნება და მარტენიული გლეხის აჯა-შუკილი.

ნიკოლ მრავალი მიმღებით ჰყავს, გამასკუთრებით ისევ ისტორიაზე საიდანაც მოგვევლისა. ამ მიმღებებიდან ვერც ერთი გარე მიღის თუნდ იქმდება, ძვლე თხილისს ამოცადეს და რამდენიმე პოვ პულიარული განხდეს. შეა გაზირის სარდაფები, სრუჩხნა, რაყი ქუჩა — ასეოთ მხატვრების სურათებით და აბრებით არის მორთული.

ლი. მაგრამ ფიროსმანის მხატვრული თეატრი არავის აღმოჩენია. ოდან ყურადღებას იქცევს — მეტების ძირში — სასტუმრო „თელია“-ს პირდაპირ მოთავსებული მქანაში აბრ. ბატიშის თავფეხი მასლნების ორდენით გამოყვანილი ლურჯ ფონზე მოყვითლო ფურით, უნდა იყოს ფიროსმანის „სააღდგომო ბატკანი“.

ესტეტ მხატვრებიდან ყველაზე ძლიერ გაულენაშია გუდია-შეკილი რომელიც სახეოსნობამდის არ მიძის. მისი თემა უფრო პირველ ყოფილი ულტრულის (ქართულის) არის ვიზუა ფიროსმანის. გუდიაშეკილი ოსტატია განსაკუთრებით ფერების და შემდეგ ფორმის. უსავერსად გადმოგვცემს ეტნოგრაფიის საკუთარი განცდებით. გუდიაშეკილის ხედია რასიულად გაბართულია და გამართლებული. ფიროსმანის სკარბობს უფრო შეკნებული (მოფიქტებული) ოსტატით, მაგრამ, იქ უკვე აღარ არის ფიროსმანის მზიანობა. გუდიაშეკილის სურათებზე ყველა თვალებში ნაღველია ჩაღვრილი. ამ თვალებით ივრძონდ ერთს ბრძოლებით მოღლილობას და ისტორიულ განცდებით შექმნილ სალის.

რაც ვთქვი ეს არის თემა სულ სხვა ხალხის, კიდევ რომ სწამო: „ჭმინდა მასტვრობა“, „ხელოვნების ქურუმობა“, „ინდივიდუალური სამალეულე“ — რაც ხშირად ჰანტეფათ არის გამოყენებული, — და ასახ რამ ჩემოვან დღეს მიუღებელია უკვე. ფიროსმანში მე უფრო სხვა მხარე მანნტერესებს: მისი რეჟისორის კინო-თვალი. ფიროსმანი სადაც დადის. ყველგან ხედავს იმას რაც მთავარია, როცა შინაგანი ქვერეტით ხატვაა საჭირო, ასეთისაც სიმახვილეს იჩენს ფანტაზიით შექმნილ საგნებისადმი. შემოქმედების დროს მისი ტვინის ლაბორატორიიდან ისე გადმოდიან მუშაბბაზე საგნები, როგორც კარგი რაერთობდნ გადალებული სურათები. ყველა გამოსულ ხეგატიც თავის აღვილას ათავსებს გეომეტრიულ გასაოცარი პრინციპით. არღვევს ყოველ აკადემიურ მხატვრულ კანონებს და ქმნის საკუთარი. მით განსხვავება ფრისკების — ქლასიკებიდან. საბოლოოდ იქმნება სურათი სანახობა, — მოწერით შეკრული საგნებისა. როგორც კინო სურათში ვერ გაიგვა თუ საიდან არის აპარატით გადალებული ეს თუ ის საგნი-ისე არსხანს თუ ფიროსმანი რომელი შეკრტილიდან ხედას საგნებს. სანიმუშოთ დაკავრდით სურათი: „აკლ ქართლის სოფელში“ იქ მსატვარი შექმედების დროს სხვადასხვა შეკრტილიდან უყურებს საგნებს. ოვითონ ტრიალებს კალისავით როგორც იპერატურია და შედმიწევნითი გეომეტრიული კით და მთავარის ასახვით (იმით განსხვავდება ფოტოდან) ქმნის საგნების მოლინობის ილიუზია. ან კიდევ სურათი: „თავდ ბარიატინსკის შეთე გზის უჩვენებს შამილის დასკერდა“ წინა ხაზზე დახატულია მთელი „როტა“ ჯარის კაცების და მათი ცხენისანი რფიცერი — ისე როგორც ეს უნდა ყოფილიყოს უკანა ხაზზე პერსპექტივის დაცვის დროს. თეთოთ ბარიატინსკი და შეთე უკანა ხაზზეა წინა ხაზის სახით. მაგრამ ეს ისეთი ოსტატობით არის გაყაფებული, რომ არამც თუ შეუსაბამობას — დიდ მხატვრულ მიღწევას აშკარავებს. ამავე ოსტატობით არის

გაცეცებული: „შამილი და მისი მცდელი“ რამოდენიმედ „გიორგი საკაძე საქართველოს ინსტიტუტის მტრებისაგან“. ფიროსმანია ფუნქციის ერთი მოსმით ანალი პრობლემები წამოაყენა მხატვრობაში რომლის საბოლოო გადაწყვეტილი უნდა კონტ იკისროს.

ამ შერივ ფიროსმანი ჯერ კიდევ მომავალშია.

მოღლინად ფიროსმანის სურათები ასე წარმოშოდებენია:

ათასზე მეტი სურათი ფიროსმანის კარგი სცენარისტის მოხეცებით, რომ დალაგდეს და მოხდეს სასწაული: სურათებზე საბებები მომძრავდენ-შეიქმნება სოცკრი კინო-სანახობა მრავალი მიღწევებით რომლის გადაწყვეტაზე დღეს თავს იმტერევს მრავალი მხატვარი და უფრო მეტი ჩეიისორი*).

*) ეს წერილი დაწერილი იყო „ქართული მწერლობის“ 1 ნომრისავის. იბეჭდება დაგვიანებით რედაქციისაგან დამოუკიდებელ მიშეზების გამო.